

18 57

BGE

Dr. Farkas Julianna- Dr. Benkei-Kovács Balázs

A hungarikumtól a helyi értékekig: elméleti alapokra épülő empirikus kutatás Fót, Göd és Vác településeken

HUCER 2021 KONFERENCIA

18 57

BGE

A kutatás témája és megvalósítói

A helyi értéktárak, kulturális örökségek szerepe a közművelődésben és a közösségépítésben a váci és dunakeszi kistérségekben

- A kutatócsoport vezetője: Dr. Farkas Julianna PhD – tanszékvezető, főiskolai tanár (farkas.julianna@uni-bge.hu)

A kutatócsoport tagjai:

Tanszéki munkatársak

- Dr Thuma Orsolya
- Vácziné dr Takács Edit
- Keszei Barbara
- Hübner Andrea
- Popcsa Anna
- Dr Benkei-Kovács Balázs
- Dr Hédi Csaba

Egyetemi hallgatók:

- Kupsza Tamás (II. éves KSZ BA hallgató)
- Hajdú Anett (alumni hallgató)

Közművelődési szakemberek

- Laczi Sarolta - Madách Imre Művelődési Központ, igazgató, Vác,
- Szabó Zsuzsanna - József Attila Művelődési Ház, igazgató - Göd
- Palásti Béla - Közművelődési és Közgyűjteményi Központ, igazgató, Fót

10 57

BGE

18 57

BGE

Célkitűzések

Kutatási célok:

- *Lakossági és szakértői* percepciók vizsgálata
- *Az érzelmi és kognitív* viszonyulások feltárása
- *A nemzeti értékpiramis imázsának, ismertségének* vizsgálata
- *Helyi értékek* további beazonosítása és feltárása bottom-up módszerekkel
- *Vonzó és különleges narratívák* gyűjtése a helyi értékek viszonylatában (storytelling)

3

 BGE

A kutatás 1. szakasza

- Hazai szakirodalom és törvényi háttér feldolgozása
- Lakossági interjúk felvétele és elemzése (n=27)
- Tanulmány készítése a Kulturális Szemle számára
- Nemzetközi szakirodalom feldolgozása
- Szakértői interjúk felvétele (n=6)

4

A fogyasztói etnocentrizmustól az örökséginterpretációig

- Shimp és munkatársai (1994) alkották meg a *fogyasztói etnocentrizmus* fogalmát annak kifejezésére, hogy bizonyos fogyasztók saját hazájuk termékeinek felsőbbrendűségében hisznek.
- Az *örökség interpretáció* olyan szakemberek és/vagy közösségek által végzett tevékenység, amely kulturális és természeti örökségek bemutatásáról, értelmezéséről, de az azokra adott reakciókról, a felmerülő ellentmondások feloldásáról és a lehetséges narratívák megismeréséről is szól.
- Az interpretáció nem lehet top-down művelet, hiszen a legtöbb esetben a probléma maga éppen az, hogy ellentmondó vélemények léteznek egymással párhuzamosan abban a tekintetben, hogy MI az örökség, amiről beszélünk, valamint, hogy HOGYAN és KINEK fontos. (Silvermann and Ruggles, 2007)

A helyi értékek és a kulturális emlékezet viszonya

- Az emlékezet társadalmilag meghatározott, a történelem konstrukció, melyet bizonyos társadalmi vagy hatalmi csoportok fenntartanak.
- Kiemelnek bizonyos dolgokat, és az ünnepek vagy akár a történelemoktatás keretén belül megerősítenek, igazságként és tényként kezelnek, más eseményeket vagy hagyományokat pedig hagynak enyészetté válni, vagy tudatosan segítenek elfelejteni.
- A kulturális emlékezet tudományának egyik fő kérdése az, hogy mit nem szabad elfelejtenünk. (Assmann, 1991, 30) Az ember arra emlékszik, amit a *kollektív emlékezet* keretein belül adekvátan el tud helyezni, és érteni vél. Az fog feledésbe merülni, aminek az éppen adott jelenben nincsenek vonatkozási keretei.

A Russell-féle érzelmi kerék az érzelmi irányulás és intenzitás dimenziói

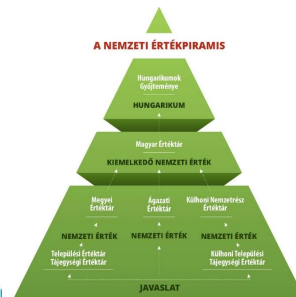

A Hungarikumok meghatározása

- Hazánkban a 2012. évi XXX. törvény a „Magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról” (Hungarikum törvény) fektette le az értékfeltárás folyamatának jogszabályi alapjait.
- A Hungarikum „egységes osztályozási, besorolási és nyilvántartási rendszerben olyan megkülönböztetésre, kiemelésre méltó értéket jelöl, amely a magyarságra jellemző tulajdonságával, egyediségével, különlegességével és minőségével a magyarság csúcsteljesítménye.” 2012.évi XXX. törvény, 1. rész, 1/ c.)

1. számú táblázat: Hungarikumok aktuális száma (2021)

Hungarikumok kategóriái	Szám
Agrár- és élelmiszergazdaság	25
Egészség és életmód	5
Épített környezet	1
Ipari és műszaki megoldások	3
Kulturális örökség	31
Sport	2
Természeti környezet	3
Turizmus és vendéglátás	6
Összes hungarikum	76

18 57 **BGE** **A három vizsgált település jellegzetességei**

2. számú táblázat: A vizsgált városok fontosabb adatai

	Terület (hektár)	Lakónépesség száma (fő)	Várossá nyilvánítás éve	Első írásbeli említés
Fót	3 740	20 286	2004.	1074
Göd	2 444	20 563	1999.	1255
Vác	6 160	33 091	1900 előtt	1152

3. számú táblázat: Megyei értéktárban megjelenő lokális értékek

Nemzeti értékek kategóriái	Fót	Göd	Vác
Agrár- és élelmiszergazdaság	-	-	-
Egészség és életmód	-	-	-
Épített környezet	-	-	9
Ipari és műszaki megoldások	-	-	2
Kulturális örökség	1	1	12
Sport	-	-	-
Természeti környezet	-	1	2
Turizmus és vendéglátás	-	-	-

18 57 **BGE** **A lakossági interjúk fontosabb témakörei**

- A válaszadókat (n=27) rétegzett véletlenszerű mintavételi eljárással (Babbie, 2017.) választottuk ki.
- Olyan lakosokat kértünk fel a kutatásba való bekapcsolódásra, akik legalább 10 éve az adott városban élnek, ezért feltételezhetően jól ismerik a helyi értékeket és kulturális örökséget.
- A településenként kiválasztott 9 fő esetében ügyeltünk rá, hogy szocio-demográfiai háttérük eltérő legyen

Az egyén és a település viszonya	Helyi ételek és egészségmegőrzés, sport	A kulturális és az épített környezet jellegzetességei
Természeti környezet a lakóhely	Turizmus és vendéglátás	A Hungarikumok és a helyi értéktárak ismerete, fejlesztése

10

18 57

BGE

Lakossági nézetek megjelenése a hungarikumok kapcsán (I.)

- A hungarikumok meghatározása kapcsán azt tapasztaltuk, hogy nehezen tudják pontosan megfogalmazni ma az átlagemberek, hogy mit takar a hungarikum fogalma alatt.
- A válaszadók *első típusa* – hasonlóan az előzménykutatásoknál bemutatott vizsgálati eredményekhez (Péli-Némediné-Tóth, 2015 és Kis-Pesti, 2015) – elsősorban a magyaros élelmiszeripari termékekkel azonosítja a hungarikumokat
  - „A hivatalos verzió szerint a magyarságra jellemző, a magyar szíveket megdobogtató termékek, amiket oda lehet ajándékozni egy külföldinek, és attól rögtön elájul. Pálinka, a pálinka és a pálinka, meg a dinnye, a libamáj, a kolbász, a szalámi, az Unikum.” (IA06GÖD)
  - „Szerencsém van, mert van egy barátom, aki a hungarikumoknak volt egy ideig a magyarországi képviselője és volt egy üzlete Budapesten, ahol ilyen hungarikumokat árult. Például a gyulai kolbász, mézeskalács különböző mintákkal (kalocsai, halasi csipke). Én sok mindent láttam nála.” (IA02VÁC)
- Ennek népetimológiai gyökere, hogy a hungarikum név a 2012. évi törvény megelőzően valóban elsősorban a magyar étel- és italspecialitásokat takarta, valamint olyan tárgyiasult különlegességeket, amelyek akár ajándékfunkciót is betölthetnek.

11

18 57

BGE

Lakossági nézetek megjelenése a hungarikumok kapcsán (II.)

- A lakosság egy *második csoportja* esetében az agrár- és élelmiszergazdasági termékek mellett már megjelennek kulturális javak, illetve tipikus, őshonos magyar állatfajták is.
  - „Csak Magyarországra jellemző szokás vagy termék vagy étel, aminek hagyományos magyar eredete van. A világon más népek vagy nemzetnek nincs. A puli is hungarikum azt hiszem, vagy a Pick szalámi. Ha külföldről jönnek, Pick szalámit visznek. Paprika, az őrölt piros paprika, a magyar kutyafajták (vizsla, puli, mudi), sírva vigadás, magyar borok.” (IA09FÓT)
- A válaszadók *harmadik és legszűkebb csoportja* tudatában van annak, hogy hungarikum a magyarságra mint nemzetre jellemző általános különlegesség, amely az élelmiszergazdasági specialitásoktól kezdve a kulturális örökségen át természeti örökségig széles körben értelmezhető.
  - „Hát ...hungarikum, azok a jellegzetességek, amelyek csak ránk, magyarokra jellemzőek. Ha mondjuk a népművészetre tekintek, a kalocsai motívum, a matyó motívum – az mindenképp. De ha Kalocsa, akkor már ott a paprika is vagy a szegedi paprika. Ha gasztronómia, akkor jellemzően a gulyást szokták kiemelni. Vagy palacsintát vagy Somló galuskát, hungarikum a pálinka, mint hungarikum, ilyenek jutnak eszembe. Biztos területek is vannak. Nemzeti parkok esetleg.” (IA04VÁC)
  - „Tudom, mit jelent a kifejezés, az, ami ránk jellemző. Például: pálinka. Amikkel el szokták adni az országot. A csikósok, a természeti környezetből mondjuk az Alföld. Nem is tudom. Ilyesmik jutnak az eszembe így hirtelen. Vácon nem tudok hungarikumról.” (IA08VÁC)

12

18 57

BGE Érzelmi viszonyulása a hungarikumokhoz

A megkérdezettek viszonyulása a hungarikumokhoz vegyes képet mutat. A hungarikumok per definíció minden magyar emberé, nemzeti közkincsnek számítanak, amely erősíti a magyarok összetartozását, nemzeti büszkeséggel tölt el. Ez a lakosok többségének gondolkodásában meg is jelenik. Mégis, találkoztunk a válaszadók között olyan különutasokkal, akik távolinak érzik magukat a nemzeti értékeinktől, ezért nehezebben is tudnak azonosulni velük.

- *Magyar vagyok, a magyarság, hogy mondjam, jó érzést vált ki. Amit hungarikumnak nevezünk, illetve besorolták ebbe a kategóriába, ezek a mieink, tehát magyarok.” (IA09VÁC)*
- *„Azt gondolom, hogy minden normális ember büszke arra, hogyha valaki okosabb nála, és megcsinált valamit, tehát az ilyen jó érzéssel tölti el az embert. Mindenképpen jó érzéssel tölt el.” (IA07FÓT)*
- *Büszke én olyan dolgokra tudok lenni, amihez van közöm, amihez én is hozzájárulok. Ha külföldinek valamit ajándékba kéne adnom, ami magyar, akkor a Tokaji bor lenne.” (IA09FÓT)*

esztétikum kreatív géniusz univerzalitás

13

18 57

BGE Helyi értékek és lokális narratívák nyomában

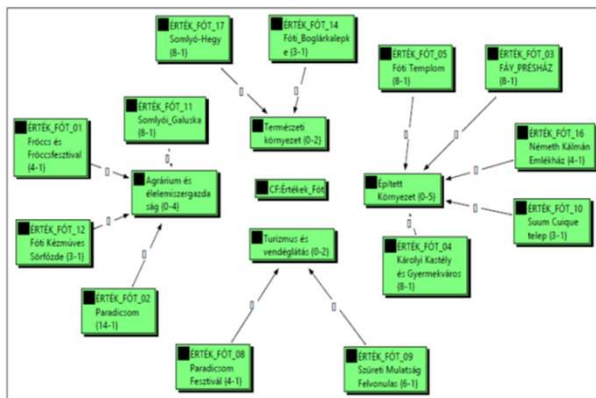
A három település eltérő kulturális és gazdasági fejlődés utat járt be, ami a kollektív lakossági tudatban megjelenő értékek számában is visszatükröződik (lásd 4. számú táblázat). A lokális narratívákban megjelenő helyi értékek részben már bekerültek a helyi és megyei értéktárakba, mások még nem.

4. számú táblázat: A lakossági interjúk során említett helyi értékek összesítése

	Helyi értékek száma	Városi legendák	Köztudatban forgó történelmi személyek	Népszerű vendéglátó-helyek	Javaslatok az értéktár bővítésre
Fót	22 helyi érték	2 legenda	7 fő	7 helyszín	7 javaslat
Göd	51 helyi érték	5 legenda	16 fő	11 helyszín	10 javaslat
Vác	62 helyi érték	14 legenda	10 fő	12 helyszín	4 javaslat

14

Kiemelt gyakorisággal megjelenő helyi értékek Fóton

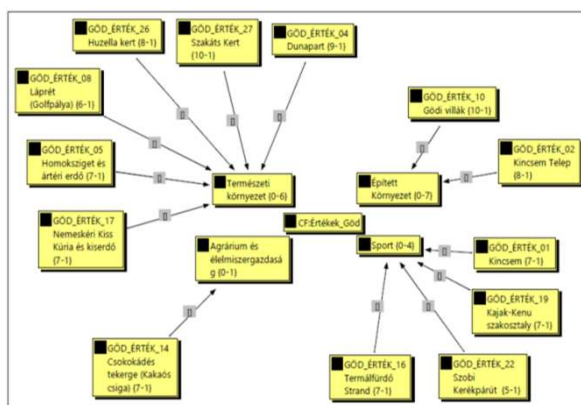
Az úri város „még egy legendát hallottam, hogy régebben Fót volt, az úri város, Veresegyház meg az ilyen „kis futottak még kategória”, és a szőnyeg szélén sunnyogtak csak ide, mert annyira nagy uraságok voltak a főtiak, hogy ők csak így szemlesütve jöhettek be itt a városba. Régebben ennyire nagynevű és kiemelt hely volt Fót.” (IA01FÓT)

„Az óriás (Budapest) árnyékában megbújó egykori úri település”

15

Kiemelt gyakorisággal megjelenő helyi értékek Gödön

„A Józsi nevű cukrászda, a Kossuth téren, a művelődési háztól nem messze található. Az az érdekessége, hogy Józsi nevű tulajdonos, akinek Dunakeszin is volt cukrászdája, a gödi kis-szigeten halt meg, mert bemászott a kutyája egy rókabarlangba és az ráomlott, ott megfulladt. Ez érdekessé teszi ezt a cukrászdát. Olyan történet, mint Kőműves Kelemen és Déva vára.” (IA01GÖD)

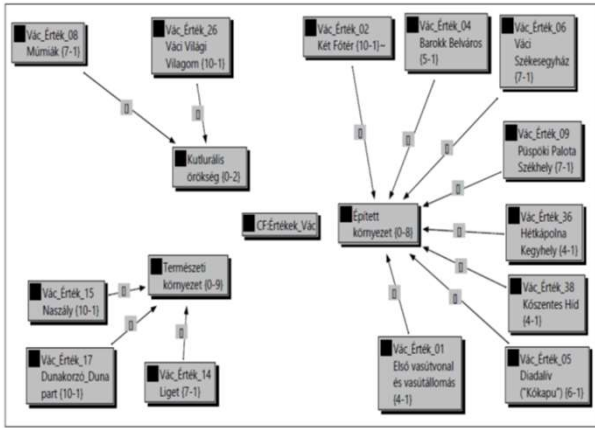
„A monarchia emlékeit őrző túlnépesedett Duna-parti üdülőváros”

16

18 57 **Kiemelt gyakorisággal megjelenő helyi értékek Vác**

A diadalív (Kőkapu) „Habsburg Ottó járt Vácott, szintén hintóval vezettek körbe településünkön, és elmondják neki a Mária Teréziával kapcsolatos történetet. Nagyon érdekes volt a reakciója, elérkeznek a diadalívhez, megállítja a hintót Habsburg Ottó, leveszi a kalapját, meghajol, és azt mondja: „Na, akkor most egy Habsburg menjen át a diadalív alatt.” (IA03Vác)

„Egy magára találó két főterű barokk város, ahova a Habsburgok is ellátogattak”

17

18 57 **A tartalomelemzés során feltárt emóciók és sajátos nézetek**

- A legnépszerűbb helyi értékek kapcsán megjelenő jó érzések között a pozitív érzelmek egy szűkebb palettáját sikerült azonosítanunk, amelyek a kedvelés, szeretet, büszkeség, valamint a testi-lelki jólétet biztosító kikapcsolódási lehetőségek kapcsán feltörő életöröm.
- Ezek erőssége azonban elhanyagolható a lakóhely iránt megjelenő érzelmi kötődés intenzitása mellett, ami a résztvevő lakosok többségére jellemző három résztvevő kivételével.
- Viszonylag ritkán talákoztunk olyan lakossal, aki nem ismerte vagy pontatlanul a jellegzetes lokális értékeket. Az előforduló esetek között említhető a főtí paradicsom keverése a veresi paradicsommal, illetve Kincsem – Overdose versenylovak összetévesztése, valamint a gödi csokoládés tekerge (kakaócsiga) vaníliás csigaként való említése.

18

BGF BUDAPESTI GAZDASÁGI FŐISKOLA
BUDAPESTI KÖZTISZTVISZAGI SZERVEZET

A szakértői interjúk (n=6) témakörei

- Városonként 2-2 szakértői interjú készült
- Az interjúk 30 kérdést tartalmaztak időtartamuk 40-70 perc között változott

A helyi lakosság lokálpatriotizmusának megítélése szakmai szemmel	A helyi közösségi élet kiemelt eseményei	A helyi értéktár jellegzetességei (az értékek számbavétele)
A helyi értéktár bizottság munkája (tagok, kapcsolat szakmai szervezetekkel, az értékek feltárásának helyi munkamódszerei)	Az értékek népszerűsítése, bemutatása, kapcsolat a lakossággal (on-line tér, marketing, rendezvények központjában vagy margóján?)	Az értéktár fejlesztési tervei (felminősítés, új értékek bevonása)

19

BGF BUDAPESTI GAZDASÁGI FŐISKOLA
BUDAPESTI KÖZTISZTVISZAGI SZERVEZET

A szakértői interjúk első eredményei

<p>Értéktár Bizottság Fót</p> <p>Alaptás: 2013. szeptember</p> <p>Létszám: 6 fő önkéntes</p> <p>Értéktár: 55 települési szintű érték</p> <p>Kommunikáció:</p> <ul style="list-style-type: none"> Fóti Hírnök Értéktár Hírlevél (3 havonta/ negyedévente) Fóti Értékek (Kiadvány) Kiállítások kapcsán megjelenő munkák (pl. Lakodalmas könyv) Értéktár Bizottság Facebook oldala <p>Utánpótlás nevelés problémája</p> <p>Van egyfajta módszertani képzés (peer tutoring módszertana)</p> <p>Erős partnerség városon kívüli szervezetekkel</p>	<p>Göd Helyi Értéktár</p> <p>Alaptás: 2015</p> <p>Létszám: 3 fő (Önkormányzat Képviselőtestületi tagok: Kulturális és Humánügyi Bizottság 2019-től, Kulturális, Oktatási és Sport Bizottság 2015-től)</p> <p>+ Önkéntes Értéktár Bizottság (6 fő, vezetője a Művház igazgatója)</p> <p>Értéktár: Közel 70 települési szintű érték</p> <p>Kommunikáció:</p> <ul style="list-style-type: none"> Gödi Almanach http://www.god.hu/varos/almanach/ Gödi Körkép (havi rendszeresség) http://www.god.hu/media/korkep/?doc4_id=232 Készülő tematikus honlap a helyi értékekről „Ismerjük meg Gödöt együtt” mozgalom és privát Facebook csoport <p>Két szintű modell: képviselő testület és erős civil támogatás</p> <p>Partnerkapcsolatok hiánya, kitekintéssel jó gyakorlatokra; nincs képzés</p> <p>Sikertelen kísérlet a lakosság bevonására</p>	<p>Vác Helyi Értéktár</p> <p>Alaptás: 2013.</p> <p>(Helyi előzmény: 2008-2012 Vác város Önkormányzata létrehozta a Váci Értéktár Közérdekű Muzéális Gyűjteményt.)</p> <p>Létszám: 3fő és (a városi könyvtár kapta többlet feladatként és az ott dolgozó helytörténész)</p> <p>Értéktár: 75 települési érték (válogatás)</p> <p>Kommunikáció:</p> <ul style="list-style-type: none"> Váci Napló és Váci Polgár, Nincs kiadvány, de Tourinform + Vendégvárók Egyesülete On-line elérhető: az önkormányzat honlapján <p>http://www.vac.hu/index.php?page=ertektar</p> <p>Életút Alapítvány/Magosfa Alapítvány – Féléves oktatás és helyismereti versenyek</p> <p>Erős lokális, intézményi partnerség, kitekintés hiánya, „lankadó figyelem”</p> <p>Helyismereti vetélkedők, városi séták</p>
---	--	---

Kiegészítő fókuszcsoportos vizsgálat: funkciók, feladatok ?

18 57

BGE

Összefoglalás és a kutatás folytatása

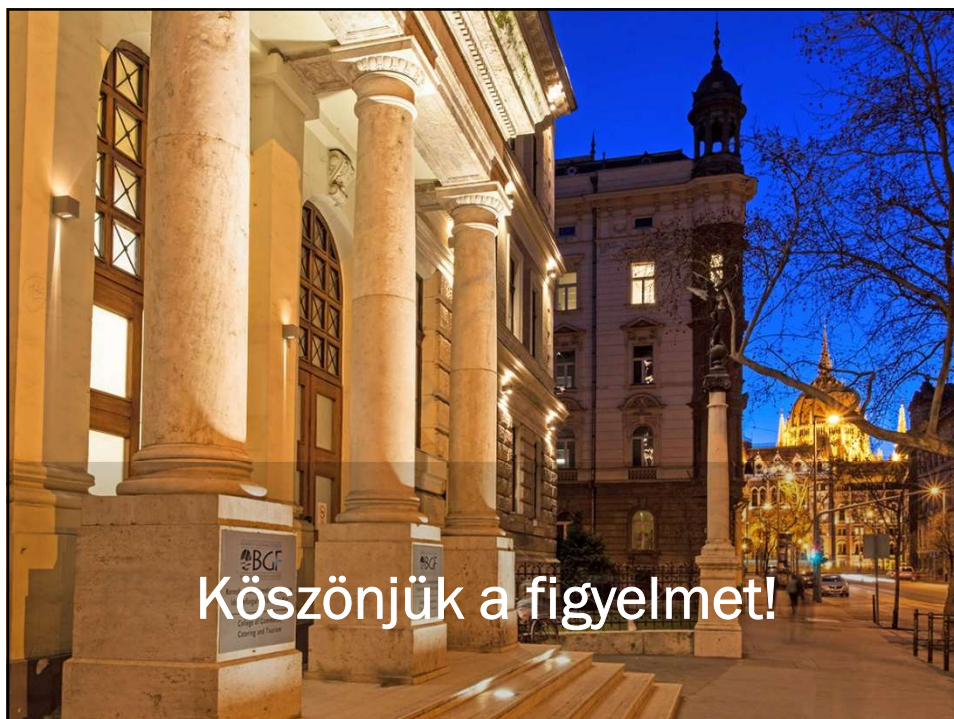

- A megkezdett kutatócsoport munka első szakaszának lezárásakor megállapítható, hogy az átlagemberek jellemzően nehezen vagy pontatlanul tudják megfogalmazni, hogy mit takar a hungarikum fogalma.
- A települési értékváltás kapcsán a lakossági interjúk újdonsága, hogy sajátos mintázatokat fedeztünk fel a települési szinten.
- A lakossági narratívákban megjelenő helyi sajátosságok részben egyeznek a már kanonizált értékekkel, azonban ennél bővebb körűek, új értékek azonosítását teszik lehetővé, melyek megerősítése a kérdőíves szakaszra hárul.
- A lokális városi legendák, köztudatban forgó történelmi személyek, értéktári javaslatok részletes feldolgozása már a kutatómunka egy következő állomása lesz.
- A lakossági és a szakértői interjúk elemzésére, valamint a szakirodalomban azonosított modellekre építve (kiemelten a Russel-féle érzelmi kerék) megindul a tavasz folyamán a lakossági on-line kérdőíves vizsgálat.

21

Köszönjük a figyelmet!